

Pomhaj Bóh

Časopis ewangelskich Serbow

Budyšin, nowember 1999 11
lětnik 49

Bože słowo za nas

Zachowajće so samych w Božej lubosći, čakawši na smilnosć našeho Knjeza Jezom Chrysta, k wěčnemu žiwjenju. (Jud. 21)

Wšitko so jónu skónči a něšto noweho so započina. To pokazuje nam nazymnik na swoje wašnje. Nic jenož, zo so cyrkwinske lěto ze smjertnej njedźelu skónči a z přenim adwentom so nowe cyrkwinske lěto započnje. Podobne je to tež ze žiwjenjom čłowjekow. Jónu so za kóžde-

ho z nas tute zemske žiwjenje skónči a něšto noweho so započnje. Swjate Pismo to nowe mjenuje wěčne žiwjenje.

Čłowske wašnje je, zo so na to stare, zwučene wróće sčehnjemy a mało na přichod myslimy. Wočiwidne je to za mnje w čłowskim žiwjenju. Njejsmy husto tak ži-

wi, zo jenož na naše zemske žiwjenje myslimy a přemało na to, štož po nim přińdže? Tehodla je tež telko sebičnosće a zwady mjez nami.

Naše hrono nas nětko namołwja so wobroćić a do přichoda hladac. Wone nam praji: Dopominajće so na wasu wěru! Wy sće tola w zašłosći Božu smilnosć spóznanali a so za to džakowali. Nětk pak njeprajće, zo je was Boža hnada jenož w zašłosći wobdała. Tež w přichodze móžeće z njej ličić. Dowěrće so Božej hnadze a lubosći; njezabudźće na Chrystusowu smilnosć. Naš Knjěz

chce nam přichod darić. A to nic jenož za naše zemske žiwjenje, ale wón chce nam po tutym žiwjenju wěčne žiwjenje darić. Ličće z tutym žiwjenjom! Ale naše hrono nam tež praji, zo sej z našimi mocami a z našimi prócowanjemi wěčne žiwjenje zaslužiť njemóžemy. Našu nadźiju móžemy jenož na Chrystusowu smilnosć stajić. Stož do Chrystusa wěri, spušća so na smilnosć našeho Knjeza. A hdyž so tak w Božej lubosći zachowamy a na smilnosć Chrystusa čakamy, potom móžemy poľneje nadźije do přichoda hić. **S. Albert**

W lěće 1993 ponowjena a přitwarjena kapala na pohrjebnišću w Mulkecach w Slepjanskej wosadze.

Foto: E. Bigonowa

Farar n.w. Jan Paler njebohi

Wutoru, dnja 12. oktobra, zemře serbski farar n.w. Jan Paler. Chcemy w přichodnym čisle Pomhaj Bóh na njeho spominać.

Wopyt w Ugandze

W lěcu mějachmoj składnosć, wopytać naju džowku Sabinu, kotraž džěta w rehabilitaciskim centrumje za zbrašene džěci w Kampali w Ugandze. Hdyž do lěta zastupichmoj, wjeselachmoj so na zasowidženje, mějachmoj pak tež trochu stracha před tym, što naju tam njeznateho wočakuje. Sprawnje prajene, přenje hodžiny mjez čezko zbrašenymi džěćimi běchu za naju wostróbnjace. Čim bóle hnujaca bě wutrobosć, z kotrejž naju přijimachu. Džěci a sobudžělačerjo předstajichu namaj wosebity program, spěwachu, rejowachu, placachu a hudžachu. Njeje móžno jich zahoritósć wopisać ze słowami. Byrnjež lědma jendželsce móhłoj, móžachmoj so někak doro-

zumić. Džěci su tež bjez słowow džakowne za kóždy posměwk a kóžde pomajknjenje.

Kóždy džěć, hdyž zastupichmoj do džěscownje, přiběža hnydom črjódka džěci, a kóžde chcyše naju za ruku wzać. Njezapomnita wostanje namaj hnujaca přecelnosć domoródnych. Z nimale kóždeje hěty přichwatachu džěci, kiwachu namaj abo přiwołachu přecelny postrow. Běchu nimale nahe abo do trundlow zdrasćene, ale jich woči so z radosću blyšćachu.

Nimo zaběry z džěćimi měješe mój muž tež porjedženske džěta na domach wukonjeć. Wobdžělichmoj so tohorunja na jězbach do wsow, hdžež so zbrašene džěci ↪

přepytowachu a lěkowachu. Na tute wašnje dóstachmoj hłubši dohlad do žiwjenskich poměrów ludnosće. Nastrožacy bě wulki rozdžěl mjez chudymi w jich spadanych hlinjanych hětach a bohatymi w jich přijomnych domach.

Sabina měješe něšto dnjow dowola, a tak móžachmy so zhromadnje na wulěty podač. Jara zajimawa bě jězba k žórtu Nila. Poprawom wšak Nil ani žórtu nima, wón wuliwa so z Victoria-jězora. Wulki začišč zawostajichu tež wodopady Nila, kotrež sej něšto kilometrow dale

wobhladachmy. Na našich jězbach wužiwachmy wšelake transportowe srědky kaž małe busy abo kolesowe, mopedowe a awtowe taksy. Njezwučene bě namaj, zo so do nastupa jězby plaćizna wujedna. Přez wutrajne jednanja poradži so Sabinje stajnje, plaćiznu nahladnje znižić.

Uganda so často mjenuje parla Afriki. Na našich jězbach móžachmy wobdźiwač bujnu wegetaciju. Hišće dołho budžemy spominač na palmy, kčějace kerki, čajowe plantaže a bananowe štomy wokoło hlinjanych hětow.

Haase

Wuznamne narowne kamjenje w Slepom

Štyri narowne kamjenje a šěsć narownych platow wuznamnych wosobinow Slepjanskeje wosady so wóndano ponowichu a při cyrkwi znowa postajichu.

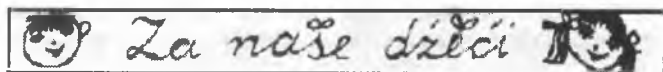
Při chórze na južnowuchodnej stronje cyrkwy steja nětko štyri narowne kamjenje scěhowacych wosobow:

1. Andreas Rhenisch *1731 †1805 – farar w Slepom 1775-1805
2. Friedericke Auguste Wjelan *1792 †1821
3. Jan Wjelan *1773 †1852 – farar w Slepom 1810-1852
4. Julius Eduard Wjelan *1817 †1892 – farar w Slepom 1852-1892

Šěsć narownych platow postajichu so před bukami na zapadnej stronje Božeho domu. Wone dopominaja na scěhowace wosoby:

5. Christina Felfel *1769 †1826
6. Carl Benjamin Felfel †1829 – wučer a kantor wot 1792
7. Christina Maria Schüler *1691 †1735; David Christoph Schüler *1681 †1739 – farar w Slepom 1723-1739
8. Johann Baranius *1670 †1723 – farar w Slepom 1711-1723
9. Johann Bolzius *1611 †1674 – farar w Slepom 1644-1674
10. Martin Bolzius *1649 †1710 – farar w Slepom 1708-1710

Tekst a foće: E. Bigonowa

Lube dźěci, džensa sym mału stawizničku „Nětko njech Bóh zastupi“ wot Lene Mayer-Skumanz wupytała. Njech je wona přihot na předhodowny čas. Přetož lětsa směmy hižo kónc nowembra přenju swěčku na adwentnym wěncu zaswěćić. Přegu wjele wjesela při čitanju.

Jadwiga

Nětko njech Bóh zastupi

Muž zhoni, zo chce Bóh jeho wopytač.

„Mje?“, so nastróži. „W mojej chěži?“

Smaleše do wšěch stwow, čěrješe schody horje a dele, zalěze na lubju a chwataše do pincy. Wšitko so jemu hi nak zezda hač hewak.

„Njemóžne!“, wołaše. „W tutej njerodže njemóžu wopyt wočakowač. Wšitko mazane. Wšitko poľne čapora. Ani městna k wotpočowanju. Ani powětrak dychanju.“

Skoku wotewri wokna a durje.

„Bratřa! Přeceljo!“, wołaše. „Pomhajće zrumowač – wšojedne, štó! Ale skoku!“ Započa dom mjesć. Přez toľstu mróčel procha spózna, zo něchtó na pomoc chwa-

taše. Nošeštaj čapor před chěžu, rozdžělaštaj a spalištaj jón. Škrabaštaj, sporjedžeštaj a trěještaj. Přetrjebaštaj njesměrnje wjele wody, zo byštaj wokna wurjedžiloj. A přeco hišće ležeše we wšěch kutach a kóncach njerjad.

„To ženje njedočinimoj!“, zdychny muž.

„Dočinimoj“, změrowa jeho tamny.

Džělaštaj cyly dzeň.

Wječor džěštaj do kuchnje a přikryštaj blido.

„Tak“, praji muž, „nětko njech mój wopyt přińdže! Nětko njech Bóh zastupi. Hdže drje wostanje?“

„Ale sym tola hižo tu!“, wotmołwi tamny a sydny so za blido.

„Pój, a jěs ze mnu!“

Serbin. Njedželu, 26. septembra, woswjećichu texascy Serbja swój 11. „Wendish Fest“. Na swjedženskich kemšach zaspěwa farar n. w. Hohle serbski kěrluš Jana Kiliána „Na cyrkwinu reformaciju“. Kemšerjo móžachu tekst w jendželskim přeložku scěhowač, kotryž staj wobstarałoj farar Hohle a prof. Wukasch. Serbski swjedžeň wotměwa so wot 1989 kóždolětnje w septembru. Lětsa wobdžěli so na nim z Łužicy Budyšan Timo Meškank.

Jan Bržzan – Johannes Briesmann (1488-1549) a reformacija

Někotre myse při skladnosći jeho 450. posmjertneho dnja 1.10.1999

Reformacija w Němskej je so – kaž wěmy – hižo 1517 započala, ale hakle po lětach so přesadzić a přewjesć móhla. W Delnjej Łužicy je tralo samo 20 lět, doniž njeje so nowa wučba oficialnje připóznala, a to, hačrunjež běchu so jej hižo wulke džele ludnosće přiwobročili.

Reformaciske myslenje zadobywaše so po času do wšěch worštoluda a měješe potajkim tež přiwisnikow mjez katolskimi duchownymi, mniškami a mnichami, kotřiž je z městnami samo zjawnje propagowachu. W Serbach su to w přenim rjeđe byli Mikławš Jakubica, mnich awgustinskeho klóštra w Žaganju, kaž tež franciskanaj Pawoł Bosak z Budyšina a Jan Bržzan-Briesmann z Choćebuza.

Jan Bržzan bě so w léce 1507 podał do Wittenberga na studij teologije. Po wuswjećanju na měšnika w Frankfurće nad Wódru (1510) wróci so do Choćebuza, hdžež zastupi jako mnich do tamnišeho klóštra. Za nowej wědu lačny pak da so wón někotre lěta po tym hišće raz na uniwersice zapisać, najprjedy na Frankfurtskej (1518) a potom na Wittenbergskej (1520), hdžež 1521 zloži eksamen na licentiata a 1522 dósta titul doktora teologije. So wě, zo jeho tam tež wabjachu podawki wokoło Luthera a jeho reformacije. Praji so, zo je sej wón w léce 1519 do Lipska dojeł, zo by na hrodze Pleißenburg sam dožiwił disputaciju mjez Lutherom a dr. Eckom. Pod zacišćom woneho slawného rozestajenja přizamkny so wón cyle reformatoriskemu hibanju.

Jako přećiwnik Luthera běše so něhdy pušćil do Wittenberga a jako zwjazkar a bliski přećel reformatora wróci so domoj do Choćebuza (1522), zo by tu nowu wučbu

připowědał. Jeho słowa padachu na plódnú zemju a klóšterska wosada runje tak kaž měšćanska rada so jemu bórže přichilešej. A tola wón wostać njemóžeše, přetož cyrkwinska wyšnosť (Mišnjanski biskop) a kurwjerch Joachim I. so stajestaj nowej „kecarskej“ wučbje a po mочach zadžělaštaj jeje rozšěrjenju. Naposledk dyrbeše so Bržzan do čekanja dać, a Wittenberg bu jemu schow. Wón pak tam dołho njewosta, ale džěše na pohonjenje Luthera hižo w léce 1523 do pruskeho kraja – do pozdžišeje narašěje Pruskeje –, zo by tam reformaciju přewjedł.

Tamniši wójwoda Albrecht Bramborski – posledni zastojnik katolskeho Němskeho rjada – wšak běše so na reichstagu w Nürnbergu 1522 Lutherej přichilił a jeho prosyl wo wučerjow, kotřiž bychu jeho kraj w nowej wěrje rozwučowali. Luther na to pósła Jana Bržzana jako přenjeho ewangeliskeho duchowneho do dalekeje Pruskeje, zo by tam skutkował jako předar a reformator. To njeběše lochki nadow, přetož tutón teritorij běše narodnje měšany kraj z němskej, pruskej, pólskej a litawskej ludnosću, kotrejž měješe so Bože słowo w mačerneje rěči posrědkować. Snadž běše so runje Jan Bržzan-Briesmann k tomu dla toho wuzwolil, dokelž pochadžeše z dwurěčnych stron z podobnej problematiku.

Nimo cyrkwinskih wobstejnosćow měješe wón tež natwar a rozwiće wyšeho šulstwa w Pruskej na starosći. Wón bu sobuzafožer uniwersity w Kralowcu (1544) a běše w lětach 1527-46 jeje zastupowacy kancler. Zajimawe je, zo bě mjez jeje tehdyšimi studentami hižo tójšto Delnjołužičanow. W léce 1546 bu Jan Bržzan powoła-

ny za prezesa (prezidenta) Samlandskeho biskopstwa, do zastojnstwa, kotrež je wukonjał hač do swojeje smjerće 1. oktobra 1549. Druhe žórła chcedza wědžeć, zo su jeho samo pomjenowali na biskopa Samlandskeho kraja.

Bržzanowe přebywanje w Pruskej pak je so přetorhnyło přez pobyće w letiskej stolicy Riga, hdžež je wón wot 1525 hač do 1531 skutkował jako farar při hłownej cyrkwi a wudał agendu a cyrkwiny porjad.

Doma w Delnjej Łužicy pak je Bržzanowe symjo hakle wjele pozdžišo zeschadzało. Jako naspomnjeni kurwjerch Joachim I. 1535 zemrě, přewza jeho syn Hanzo Krosynstow nad Nowej Marku, Krosynskim wokresom a Choćebuskim krajom a přestupi k lutherskej wěrje, kiž běše so mjeztym hižo wšudže rozšěriła. Na swjedženju Božeho čěla 1537 je so potom reformacija w Choćebuzu oficialnje zawjedła a po tym w druhich wosadach Choćebuskeho wokrjesa. To so sta w serbskej (klóšterskej) a němskej (wyšej) cyrkwi přez Jana Mantela a Jana Lüdekeho z Choćebuza.

Katolscy duchowni a někotři mniša na to město wopušćichu. Stary klóšter so rozpušći a jeho wobsydstwo přeńdže do rukow swětnych knježerjow a instancow. Klóšterska wosada, kotrejž běchu dotal přislušeli jenož Žandojske, Łukowske a Grodkowske předměsto, bu na 16 wokolnych wsow rozšěrjena. Jeje wokoło 1300 natwarjenemu Božemu domej prajachu tohodla z toho časa „serbska cyrkej“. W liscinje z léta 1495 pak je wona hižo naspomnjena jako „capella slavorum“ (cyrkej Słowjanow) a je potajkim hižo do reformacije byla „serbska cyrkej“. Jako tajka je wona stajnje měla duchownych

serbskeho jazyka. Posledni z nich je był Měto Wjeńcko, kiž je tam tak dołho skutkował, doniž njeje šoł na wuměnk (1939).

Prěnje ewangeliske předowanje běše w njej zaklinčało w léce 1522. Hač je so to stalo w němskej abo serbskej rěči abo we woběmaj rěčomaj, je nam njeznate. Runje tak dokładnje njewěmy, hač je tón předar z mjenom Jan Bržzan resp. Johannes Briesmann był Serb abo Němc. Awtorojo su jeho mjeno rozdžělnje pisali. Starši z nich su zwjetša wužiwalu němsku formu Briesmann/Briesemann (B. Šwjela, J. Páta a dr.). Nowši (M. Nowak, G. Hantska atd.) je pišu radšo po serbsku, měno, zo „nomen est omen“. Sam pak je so wón pisał Briesmannus a je z tym – po modže humanistow – latinizował swoje (němske) mjeno.

Bjezdweła je korjeń toho mjena – kažkuli so tež pisa – serbski. Tči w nim staroserbske słowo „brjeza“ – džensniše „brěza“. Z tym pak njeje prajene, zo tež nošer toho mjena je (hišće) był Serb.

Po wšěm zdaću je tež Bržzanowa mać, rodžena Dobrekojc, měla serbske holče mjeno, kotrež so najskerje wotwodzuje wot němskeho pomjenowanja „Döbbrick“ stareje serbskeje wsy „Debrik“, džensnišeho „Depska“ respektiwnje „Debska“. Kaž wěmy, je jeje nan był měšćanosta w Choćebuzu. A tež Bržzanowy nan je pochadzał z nahladneje swójby. Spóznamy to hižo na tym, zo je wona bydliła „na rynku“ (na džensnišich Starych Wikach č. 15), potajkim we wosobnej štwórci města.

Praša pak so, w kajkej měrje su Bržzanecy resp. Briesmannecy a Dobrekecy tehdy hišće serbscy byli. Ze slědženjow dr. Měška wuchadza, zo je w 16. lětstotku dobry ↵

běrtlk wobydlerstwa Choće-
buza był serbski. Z tym pak
njeje hišće serbskosć Brěza-
nec-Dobrekec swójbow do-
pokazana.

Ale njech tomu naposledk
je, kaž chce: Wažny je a wosta-
nje předewšěm fakt, zo je
Jan Brězan-Briesemann ze
swojim mudrym skutkowa-
njom reformaciskemu hiba-
nju – a z tym přewšo nuzne-
mu wobnowjenju tehdyšeje
cyrkwy – puć rana a při tym
ze swojim wurunowacym
wustupowanjom wo to so
starał, zo njeje při tym došlo
k tajkim ekstremnym wubu-
cham, kaž su w tym času z
městnami so stali.

Wón pak njeje jenož skut-
kował z rěčanym, ale tohoru-
nja z pisanim slowom. Drje
na přnim městnje ma so tu
wuzběhnyć jeho předowanje
z titulom „Unterricht und
Ermahnung. An die Christli-
chen Gemeyn zu Cottbus“
(Wittenberg 1523), kotrež so
chowa w sławnej Wolfen-
büttelskej bibliotece. W sams-
nym léće wuńdže z jeho pjera
wučeny spis we lačonskej
rěči: „Flosculi de homine in-
teriore et exteriore de fide et
opidus“, w kotrymž rozkladu-
je nahlady reformaciskeje
wučby wo swobodze křesća-
na. Wuzběhnyć ma so w tym
zwisku tež jeho intenziwna
korespondenca z reformato-
rom samym, z kotrymž přez
lětdžesatki stajny kontakt wu-
džeržowaše. **Měto Pernak**

Pomhaj Bóh, časopis ewangel-
skich Serbow; wudawačel a za-
mołwity: Serbski wosadny zwjazk,
adresa redakcije/Adresse der Re-
daktion: Jerjowa/Heringstraße 15,
02625 Budyšin/Bautzen; Postver-
triebsnummer: F 13145; zamolwity
redaktor: superintendent Siegfried
Albert (tel./fax: 03591/481280);
čišć: Lausitzer Druck- und Verlags-
haus GmbH/Serbska čišćernja,
Hornčerska/Töpferstraße 35,
02625 Budyšin/Bautzen, zhoto-
wjenje a rozšěrjenje časopisa Pom-
haj Bóh podpěruje Domowina-Ver-
lag GmbH Ludowe nakładnistwo
Domowina, Sukelnska/Tuchma-
cherstraße 27, 02625 Budyšin/
Bautzen; Pomhaj Bóh wuchadza
jónkróc za mjesac. Lětny abone-
ment plaći 10 hriwnow. Přinoški a
dary na konto: Sorbische ewange-
lische Superintendentur Bautzen,
Nr. 1000 028 450, Kreissparkasse
Bautzen, BLZ 855 500 00

Powěšće

Běla Woda. Sobotu, 11. sep-
tembra, zapokaza biskop
Wollenweber w tudyšej
ewangelskej cyrkwi superin-
tendentku Dagmar Althau-
sen. Wona nastupi naslědni-
stwo sup. E. Wittiga, kotryž
bě so loni kónc lěta na wu-
měnk podał. D. Althausen
je w šleskej Hornjej Łužicy
přenja žona, kotraž nawjedu-
je cyrkwinski wokrjes. Něšto
dnjow po zapokazanju wo-
swjeći swoje 40. narodniny.

Budyšin. Njedzelu, 10. ok-
tobra, bě w Michalskej cyrkwi
zapokazanje noweho fararja
Joachima Buttera. Wón na-
stupi naslědnistwo fararja
Stolty, kotryž bě w léću wo-
tešoł do Drježdźan. Farar
Butter bě dotal w Olber-
hauje a do toho w Schönau-
je-Berzdorfje duchowny. Je-
ho mandželska je wukubła-
na cyrkwinska pěstowarka a
přewza džěło z džěčinu Mi-
chalskeje wosady.

Debsecy. Njedzelu, 3. okto-
bra, po serbskich kemšach
w Budestecach poswjećištaj
wosadny farar Langa a su-
perintendent Albert znowa
postajeny serbski Lutherowy
pomnik při Debsečanskim
młynje. Wo pomniku bě
Pomhaj Bóh w lětušim apyl-
skim čisle rozprawjał. Tehdy
steješe hišće na wysokej skło-
ninje nade wsu z krasnym
wuhladom po wokolinje,
hdžež bě so 1883 na tehdy
gmejnskim ladze postajił.
Před něšto lětami je gmejna
ležownosć do priwatnych ru-
kow předała. Z přestajenjom
na nowe město poboku ko-
lesowarskeje ščežki podtu
Sprjewje je pomnik zaso zjaw-
nosći přistupny. Wón je wě-
nowany 400. narodninam
Martina Luthera a ma ryzy
serbske napismo.

Přeprašujemy

03.11. – srieda

15.00 hodź. wosadne popoždnje we Wochozach
(sup. Albert)

06.11. – sobota

15.00 hodź. wosadne popoždnje w Hodźiju
(sup. Albert)

07.11. – dopředposlednja niedźela w cyrkwi. léće

10.00 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Budyši-
nje w Michalskej (sup. Albert)

13.30 hodź. kemše w Budestecach (sup. Albert)

13.11. – sobota

15.00 hodź. wosadne popoždnje w Delnim Wujězdze
(sup. Albert)

14.11. – předposlednja niedźela w cyrkwi. léće

8.30 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Porši-
cach (farar Malink)

10.00 hodź. kemše w Barće (sup. Albert)

11.45 hodź. nutrnosć w rozhlósu (sup. Albert)

14.00 hodź. wosadne popoždnje w Njeswačidle
(sup. Albert)

17.00 hodź. ekumeniska nutrnosć w cyrkwi Našeje
lubeje Knjenje w Budyšinje
(kapłan Delenk/sup. Albert)

17.11. – pokutny dzeń

11.45 hodź. nutrnosć w rozhlósu (farar Malink)

20.11. – sobota

14.00 hodź. wosadne popoždnje w Bukecach
(sup. Albert)

27.11. – sobota

14.00 hodź. wosadne popoždnje w Klětnom
(sup. Albert)

28.11. – 1. niedźela w adwenće

11.45 hodź. nutrnosć w rozhlósu (sup. Albert)

14.00 hodź. wosadne popoždnje w Brětni
(sup. Albert)

30.11. – wutora

15.30 hodź. wosadne popoždnje w Nowym Měšće
(sup. Albert)

01.12. – srieda

14.00 hodź. wosadne popoždnje w Minakale
(sup. Albert)

05.12. – 2. niedźela w adwenće

10.00 hodź. kemše w Budyšinje w Michalskej
(sup. Albert)

13.30 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Bude-
stecach (sup. Albert)